

PODOBE SOŠKE FRONTE 1915—1917

Razstava Goriškega muzeja

»Podobe soške fronte smo želeli sestaviti na način, kot sestavni restavrator podobo vrča iz pradavnih časov s potrpežljivim združevanjem drobcev, najdenih v zemlji.« Tako pričinja avtor razstave njeno predstavitev v zloženki, v kateri kratko in jedrnat prikazuje njen namen in vsebino, obenem pa prinaša krajši zgodovinski pregled dogajanja na soški fronti, utrinke dogodkov pa ponazarjajo odlomki iz dokumentov in fotografije.

Razstava Podobe soške fronte je postavljena v prostorih Goriškega muzeja v Solkanu. Njen avtor je Drago Sedmak, kustos Goriškega muzeja, ki je tudi avtor spremnega besedila publikacije *Soška fronta 1915—1917*. Oblikovalec razstave, zloženke in vabila je Izidor Simčič, pisec spremnega teksta pa Boris Blažko. Pri postavitvi razstave pa so sodelovali tudi drugi strokovni delavci Goriškega muzeja.

Razstava je celovito zastavljena tako po vsebini kot po izbiri eksponatov. Časovno zajema dogajanja od sarajevskega atentata, vojne napovedi, mobilizacije, preko poteka vseh soških bitk in razdejanja, ki so ga puščale za seboj, do zmage oziroma poraza. Ne omejuje pa se samo na vojaška dogajanja in na to, kar je z bojiščem povezano, kot so vojaške bolnišnice, delavnice, preskrba fronte, gradnja komunikacij, temveč ves čas posega v življenje frontnega zaledja, med civilno prebivalstvo, ki je fronto globoko občutilo ali doma v stalni nevarnosti in izčrpanosti ali v begunstvu po raznih daljnih taboriščih. Ob vsem tem pa razstava stalno vključuje tudi širše politične akcije.

Izbira eksponatov je zelo široka. Lahko bi rekli, da zajemajo celotno našo kulturno dediščino. Muzejski predmeti so predstavljeni od raznih vrst orožja in osebne vojaške kot tudi druge opreme, potrebne za

vzdrževanje fronte. Arhivsko gradivo se predstavlja z dokumenti, ki so se ohranili pri poslovanju civilnih in cerkvenih oblasti, društev, šol ali posameznikov ter z velikim številom fotografij. Tudi umetniška dela likovnih in literarnih ustvarjalcev, ki so nastala v času vojne, dopolnjujejo celotno podobo soške fronte. In ne nazadnje dokumentacija o vojaških spomenikih in pokopališčih postavlja te neme priče, ki so še edini ostali na svojem prvotnem mestu. Zanimiva je tudi maketa prizorišča soške fronte s spremljajočimi objekti. Na vidnem mestu je tudi velika zbirka razglednic, ki prikazujejo kraje ob soški fronti ali pa z likovnimi in literarnimi motivi segajo v življenje vojakov oziroma njihovih svojcev. Razstavo dopolnjuje tudi krajša filmska dokumentarna oddaja, ki jo je posredovala RTV Ljubljana.

Eksponati izvirajo v veliki večini od uradnih ustanov, ki skrbijo za kulturno dediščino: Goriškega muzeja v Novi Gorici, še posebej njegove Tolminske zbirke, Malega vojnega muzeja v Bohinjski Bistrici, Pokrajinskega arhiv v Novi Gorici, Narodne galerije in Narodnega muzeja v Ljubljani, dalje od Župnijskega urada Soča, osnovne šole Črniče in štirinajst privatnih zbiralcev oziroma hraniteljev.

Ob otvoritvi razstave je izšla tudi dvaintrideset strani obsegajoča publikacija *Soška fronta 1915—1917*, ki podaja potek dogodkov. V njej avtor najprej nakaže vzroke za začetek vojne in njen povod — sarajevski atentat. Kljub prizadevanjem za mir se je vojna začela. Nadaljuje nato z opisom stanja ob izbruhu vojne, posameznih front po evropskih bojiščih in ključnih dogodkov za začetek soške fronte — vstopa Italije v vojno. Sledi prikaz in potek soške fronte. Posebno poglavje je namenjeno beguncem, v katerem

Porušena vas Avče (iz fototeke Pokrajinskega arhiva Nova Gorica)

pa avtor prikaže tudi življenje po vaseh, ki so bile ogrožene zaradi bližine fronte. Tekst dopolnjuje vrsta fotografij. Fotografiji na ovojnici publikacije, na začetku vojaki v strelških jarkih, na koncu mati z otrokom, ki se vrača v porušeno in prazno domačijo, sta kot simbolični opozorili o namenu razstave.

Ob koncu svojega kratkega poročila o tej tako obsežni razstavi, ki po svojem pomenu sega ne le v severnoprimorsko regijo — ta nekako pokriva prizoriš-

če soške fronte — temveč tudi v širši slovenski prostor, obenem pa tudi presega državne meje, bi opozorila na številno literaturo, predstavljeno v razstavnem prostoru. Večina je seveda tujih knjig, saj je bilo pri nas doslej temu pomembnemu obdobju še vse pre malo raziskav. Zato ima ta razstava še toliko večji pomen in je morda tudi izziv za nadaljnje delo.

Lilijana Vidrih-Lavrenčič

UMETNINE IZ DEPOJEV KAMNIŠKEGA MUZEJA

Na gradu Zaprice so 26. novembra lani (1987) odprli razstavo izbranih umetnin iz muzejskih depojev in tako počastili petindvajseto obletnico delovanja Kamniškega muzeja. Razstava bo odprta do konca leta 1988. Pravzaprav gre za doslej še neznana dela, saj so razen ene slike in treh plastik vse umetnine prvič razstavljene pred javnostjo; večjidel jih doslej tudi ni bilo objavljenih ali reproduciranih v literaturi. Čeprav se razstava v osnovnem konceptu zdi zamišljena kot izrazito lokalna, jo moremo vendarle oceniti kot interesanten dogodek v preučevanju umetnostne preteklosti na Slovenskem, ki bi zaslužil večjo publiciteto pri širši javnosti.

Z razstavo je Kamniški muzej pokazal nekatere svojih najlepših umetnin, ki jih je pridobil od nastanka do današnjega časa. Tokrat so se pri izboru omejili na starejše umetnine, ki časovno segajo od ok. 1600 pa do praga našega stoletja. Kustos Marko Lesar, ki je eksponate izbral in razstavo postavil, je hkrati tudi avtor teksta v katalogu (*Umetnine iz depojev Kamniškega muzeja, katalog razstave, Kamnik 1987, 105 str.*), ki ga je izdal Kulturni center Kamnik. S spremno študijo nas je popeljal po tej prijetno postavljeni razstavi v pritličnih prostorih zapriškega gradu. V uvodu je poudaril, da je muzej večino razstavljenih umetnin pridobil ob ustanovitvi iz fonda poddržavljenih zbirk (npr. zbirka dr. Binterja) oziroma pozneje z odkupom (npr. del Sadnikarjeve zbirke). Mnogo gradiva je muzej dobil iz Federalnega zbirnega centra v Kamniku, kjer se je po vojni zbiralo gradivo iz bogatih grajskih in meščanskih zbirk na kamniško-domžalskem območju.

Kakor smemo biti danes zelo veseli, da je tako viharne čase preživelo vsaj nekaj umetnin, pa se pri tem iz dneva v dan zastavlja vedno več pomislekov — avtor se upravičeno sprašuje, kako je mogoče, da med gradivom skoraj ni umetnin iz nekaterih bogatih zbirk kamniške okolice, ki so po pričevanju najusodnejše trenutke vendarle preživele. Vse kaže, da bi se

dalo z zavzetejšim brskanjem po naši polpretekli zgodovini poiskati pravih odgovorov tudi takšnim vprašanjem. Druga žalostna resnica, ki je spremljala povojno zbiranje umetnin, pa je kronično pomanjkanje najosnovnejših podatkov, kar je tudi pri razstavljenem gradivu v nekaterih primerih povzročalo dvome ob ugotavljanju provenience.

Katalog obsega 27 slikarskih del (3 o. les, 22 o. pl., 1 kolorirana grafika in 1 akvarel) ter 8 plastik (7 lesenih in 1 terakota) Če na hitro opozorimo na imenitnejše eksponate, potem moramo začeti kar pri severnjaško občuteni Sv. Družini iz srede 17. stol., kjer nas poleg kvalitete pritegne tudi izredno redek motiv Jezusove pridige staršem. Severnoitalijanski Settecento zastopata sliki Abrahamovo darovanje in Fantazijska krajina z antičnim templjem. Lep prispevek je lesena tabla s Križanjem (1751), delo Laurenza Josepha Stachla, katerega slikarska dejavnost je bila pri nas doslej izpričana le na Štajerskem.

Od četverice ljubljanskih baročnih slikarjev sta predstavljeni Bergantova Marija z detetom in na novo odkrito bandero Antona Cebeja. Brezmadežni, ki jo je avtor pripisal dolenskem slikarju Antonu Postlu, je stilno dokaj blizu tudi Sv. Janez Nepomuk. Med nasledniki baročnih mojstrov moramo vsekakor opozoriti tudi na imenitno sliko Sv. Avguština, ki lepo dopolnjuje zgodnji opus Janeza Potočnika. Iz druge polovice 18. stol. so razstavljeni še trije plemiški portreti, od katerih po polnokrvnosti in izvedbi izrazito izstopa moški portret na str. 73, medtem ko med deli iz 19. stol. poleg Franketove Žene z miniaturro zaslužitva posebno pozornost sliki berlinskega vedutista Ludwiga Hermanna.

Na koncu se pomudimo še ob plastiki. Razen terakote, ki predstavlja Alegorijo prometa (1869), so vse druge plastike iz 17. stol. V čas ok. 1600 sodita Pieta, ki se navezuje še na poznogotsko tradicijo, ter renesančna Marija z detetom, ki nas stilno usmerja v bližino furlanskega rezbarja Giovannija Antonia Agostinija.